

KARADENİZ ARAŞTIRMALARI

JOURNAL OF THE BLACK SEA STUDIES
ЖУРНАЛ ЧЕРНОМОРСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

BALKAN KAFKAS DOĞU AVRUPA VE ANADOLU İNCELEMELERİ DERGİSİ

KARADENİZ ARAŞTIRMALARI

BALKAN, KAFKAS, DOĞU AVRUPA VE ANADOLU İNCELEMELERİ DERGİSİ

KaraM
Yaz 2017 • Sayı 54

Karadeniz Araştırmaları
Journal of the Black Sea Studies
Cilt/Volume 14 Sayı/Number 54
Yaz/Summer 2017 e-ISSN 2536-5126

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Owner and Managing Editor
Bilgehan Atsız GÖKDAĞ

Editörler/Editors
Osman KARATAY - M. Seyfettin EROL

Editör Yardımcıları/Vice-Editors
Yaşar ŞİMŞEK - Umut ÜREN

Tasarım/ Design
Ali BALCI

Yayın Kurulu / Editorial Board
Prof. Dr. Bernt Brendemoen (Oslo Üni.)
Prof. Dr. Haydar Çakmak (Gazi Üni.)
Prof. Dr. Necati Demir (Gazi Üni.)
Prof. Dr. Peter Golden (Rutgers Uni.)
Prof. Dr. Sadettin Gömeç (Ankara Üni.)
Prof. Dr. Hakan Kırımlı (Bilkent Üni.)
Dr. Yuri Kochubey (NAS of Ukraine)
Prof. Dr. Mihai Maxim (D.Kantemir Kültür Mrk.)
Prof Dr. David Mcdonald (Uni. of Wisconsin)
Prof. Dr. Hikmet Öksüz (KTÜ)
Prof. Dr. Mehmet Öz (Hacettepe Üni.)
Prof. Dr. Yücel Öztürk (Sakarya Üni.)
Prof. Dr. Dan D. Y. Shapira (Bar-Ilan Uni.)
Doç. Dr. Feridun Tekin (Giresun Üni.)
Prof. Dr. Uli Schamiloglu (Uni. of Wisconsin)
Prof. Dr. Mualla Uydu Yücel (İstanbul Üni.)
Prof. Dr. İliya V. Zaitsev (Moskova Devlet Üni.)

İdare Merkezi / Adress
Hacı Hasan Mah., Kahraman İbad Hüseyinli Sok. No: 2
Gölbaşı – ANKARA, Tel: 0536 760 55 42
www.karam.org.tr
karadenizarastirmalari@gmail.com

Yayın Türü / Type of the Periodical
Üç aylık, uluslararası hakemli dergi / quarterly, international refereed journal

İçindekiler/ Contents

1-18 Yüz Yıllık Yalnızlık: İmparatorluktan Azınlığa Kosova'da Türkler / *One Hundred Years of Solitude: Turks in Kosovo from Empire to Minority*
Salih OKUMUŞ

19-40 Balkan Türk Folkloru Araştırma ve İncelemelerinde Önemli Bir Kaynak: Çevren Dergisi */An Important Source in Studying Turkish Folklore in the Balkans: The Magazine "Çevren"*
Recep TEK

41-62 Gürcücede Hâl Kategorisi ve Fonksiyonları Üzerine / *On the Case Category and Its Functions in Georgian Language*
Harun ÇİMKE

63-73 Gürcistan'da Türk Edebiyatına Adanmış Bir Ömür: Elizbar Cavelidze / *A Life Dedicated to Turkish Literature in Georgia: Elizbar Javelidze*
İlyas ÜSTÜNYER

75-116 Karaçay-Malkar Türkçesiyle ve Arap Harfleriyle Basilmiş Bir Eser: "Kitabü'l-İmân Ve'l-İslâm" / *A Book Printed in Karachay-Balkar Turkic and in Arabic Letters: "Kitab al-Iman wa al-Islam"*
Adilhan ADİLOĞLU

117-133 Definecilik Folkloru / *The Folklore of Treasure Hunting*
Mehmet Ali YOLCU- Hüseyin KARAKAYA

135-152 XVI. Yüzyılda Bozok, Kırşehir ve Niğde'de Köye Dönüşen Mezraalar / *The Hamlets That Turned to Be Villages in the Provinces Bozok, Kırşehir and Niğde in the 16th Century*
Rafet METİN

153-170 "Mahalle Baskısı" Bağlamında Osmanlı Taşrasında Cinsel Suçlar (1624-1650) / *Sexual Crimes in the Ottoman Provincial in the Context of "the Pressure of Neigborhood" (1624-1650)*
Sibel KAVAKLI KUNDAKÇI

171-187 Demokrat Parti Kocaeli Milletvekili Cemal Tüzün (1954-1961) / *Cemal Tüzün, Deputy of tThe Democrat Party (1954-1961)*
Bilal TUNÇ

189-206 27 Mayıs Darbesi Sonrası Türk Dış Politikasında Yeni Açılımlar: Ortadoğu ve Sovyetler Birliği ile İlişkiler (1960-1965) / *New Expansions in Turkish Foreign Policy After the Coup of May 27th: Relations with the Middle East and Soviets Union*
Fehim KURULOĞLU

207-234 Siyasi İlişkiler Kredi İlişkileri Etkileşimi: Sovyetler Birliği-Rusya Federasyonu-Türkiye Örneği (1930-2000) / *Interaction of Credit and Political Relations: The Case of Soviet Union-Russian Federation-Turkey, 1930-2000*
Ali BAŞARAN

Kitap Değerlendirme / Book Review

235-237 Tuğba Eray Biber, *Karadeniz Rumları ve Yunanistan*
Seven ERDOĞAN

238-242 Mevlüt Kaya, *Anadolu Yangınları ve Ermeni-Rum Tehciri (Felaketin Mantığı Kitabının Eleştirisi)*
Fuat UÇAR

243-245 Ülkü Önal, *Şavşat, Ardanuç ve Yusufeli'den Masallar ve Halk Hikâyeleri*
Esra ÇAM

247-254 Yayın İlkeleri/ Editorial Principles

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ali AKAR	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Ercan ALKAYA	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN	Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Semra AYYILMAZ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. İrfan ÇAĞLAR	Hitit Üniversitesi
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Tülin DURUKAN	Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Ali DUYMAZ	Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. A. Bican ERCİLASUN	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Ruhi ERSOY	Gazi Üniversitesi/TBMM
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Harun GÜNGÖR	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Atilla JORMA	University of Turku
Prof. Dr. Şenol KANTARCI	Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Barış METİN	Uşak Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA	Ahi Evran Üniversitesi
Prof. Dr. Seyit SERTÇELİK	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Cemalettin TAŞKIRAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. A. Nezihi TURAN	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi

BU SAYININ HAKEMLERİ / REFEREES OF THIS ISSUE

Prof. Dr. Mehmet Aça	Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Dilek Ergönenç Akbaba	Gazi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Atıf Akgün	Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Sezai Balcı	Giresun Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Murat Berberoğlu	Artvin Çoruh Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Harun Çimke	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr. Yelda Demirağ	Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Yasemin Demircan	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Giray Saynur Derman	Sakarya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Demirhan Fahri Erdem	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Bilgehan Atsız Gökdağ	Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Güneş	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Elşan İzzetligil	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Doç. Dr. Ergin Jable	Priştina Üniversitesi
Prof. Dr. Zekeriya Karadavut	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Roin Kavrelişvili	Ardahan Üniversitesi
Doç. Dr. Maia Kikvadze	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nuri Korkmaz	Kırklareli Üniversitesi
Doç. Dr. Rafet Metin	Kırıkkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Emre Ozan	Kırklareli Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Erjada Progonati	Hitit Üniversitesi
Doç. Dr. Abdullah Temizkan	Ege Üniversitesi

Dergimizi Tarayan Veritabanları / Scanned by the Databases

ASOS, CEEOL, DOAJ, EBSCO, Index Copernicus, Index Islamicus, MLA International Bibliography, International Medieval Bibliography, ProQuest, Serials Solutions, Ulrich's periodicals directory, CNKI, InfoBase

Karadeniz Araştırmaları
XIV/54 - Yaz 2017 - s.117-133
Makale gönderim tarihi: 05.02.2017
Yayına kabul tarihi: 06.03.2017

DEFİNECİLİK FOLKLORU

Mehmet Ali YOLCU*
Hüseyin KARAKAYA**

ÖZ
Savaş, kıtlık, dinsel çatışmalar gibi birtakım nedenlerle insanlar bir yerden başka bir yere göç ederken değerli eşyalarını ve paralarını yanlarında taşımak tehlikeli olacağı için gömmüşlerdir. Bu değerli eşyaları gömerken çeşitli şifrelemeler yapmışlar, gömünün etrafına birtakım işaretler kazımışlar ve definenin yerini hatırlamak için haritalar çizmişlerdir. Çeşitli nedenlerden dolayı geri dönülüp alınamayan bu defineler, yıllar sonra "defineci" adı verilen kişiler tarafından aranmaya başlanmıştır. Defineciler sadece bu gömülü hazinelerin değil aynı zamanda eski uygarlıklarda bir ölüm geleneği olan mezarlara konulan eşyaların da peşine düşmüşlerdir. Cezai yaptırımlara rağmen uzun yıllardan beri kaçak defineciliğin önüne geçilememektedir. Defineciliğin halk arasında yaygınlığı o kadar fazladır ki, hemen hemen her yerleşim yerinde definecilikle uğraşan kişilerle karşılaşılabilmektedir. Bu yaygınlık, definecilik etrafında çeşitli inanış ve uygulamalar ile birçok halk anlatısının doğmasına yol açmıştır. Bu çalışmada, definecilik inanış ve uygulamaları, definecilikle ilgili halk anlatıları folklor açısından değerlendirilmiştir. Çalışmada ayrıca Türk avcı inanış ve uygulamaları ile definecilerin inanış ve uygulamalarının benzerlikler taşıdığı belirlenmiştir.
Anahtar Sözcükler: Definecilik, Anlatılar, İnanışlar, Ritüeller, Folklor.

ABSTRACT
While people migrate from one place to another for a number of reasons, such as war, famine, religious conflicts it would be dangerous to carry valuable goods and money with them, so they buried them. When they buried these precious items, they made various ciphers, they made a few signs around the burial and they have drawn maps to remind them of their place. These treasures which can not received for various reasons, years later, "treasure hunters" people called began to sought. Treasure hunters pursued not only those buried treasures but also the goods that were put into the tombs, a tradition of death in ancient civilizations. Despite the law, illegal treasure hunting has not been avoided for many years. Treasure hunting is so common

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCİD: 0000-0001-7688-287X, mehmetaliyolcu@gmail.com
** Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, huseyinkarakaya.pau.2014@gmail.com

among the public that, it can be encountered with those who deal with treasure hunting in almost every settlement. This prevalence has led to the birth of many narratives with various beliefs and practices around the treasure hunt. In this study, treasure beliefs and practices; narratives about treasure hunting were evaluated in terms of folklore. At the end of the study, it has been determined that the beliefs and practices of the Turkish hunters are similar to those of the treasure hunters.
Keywords: Treasure hunting, Narratives, Beliefs, Rituals, Folklore.

Tarihin yıkıcı savaşları sonrası ortaya çıkan göçle beraber, insanlar uzun yıllar boyunca yaşadıkları toprakları terk etmek durumunda kalmışlardır. Göç edenler, göç esnasında yollarda soygun amaçlı saldırılara uğrayabilecekleri düşüncesiyle değerli eşyalarını güvenli gördükleri bazı yerlere gömmüşler veya saklamışlardır. Bu gömme veya saklamanın temelinde koşullar elverişli hale geldiğinde geri dönülüp bu eşyaların alınması düşüncesi yatmaktadır. Gömü yapılırken çeşme, mezar, tepe, belirli ağaçların çevresi gibi akılda kalabilecek yerler seçilmiştir. Değerli eşyaların saklandıkları yerlerin unutulmaması ve yıllar sonra yeniden bulunabilmesi için söz konusu yerlere çeşitli işaretlerin konulduğu ve haritaların da yapıldığı bilinmektedir. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi ülkemizde de definecilik, gizemli yönleriyle ilgi uyandırmış, bir çeşit hobiye dönüşerek çevresinde belirli gelenekler ve inanışlar oluşturmuştur. Antik kalıntılara karşı duyulan merak, altın, sikke, kap-kacak gibi değerli eşyaların paraya çevrilip maddi getiri sağladığına yönelik umutla birleşince toprağı kazarak define arama temelinde oluşan halk defineciliği ortaya çıkmıştır.

Folklor disiplini açısından ele alındığında, Anadolu'nun en ücra yerleşmelerinde bile definecilik inanış ve uygulamalarının var olduğu, ancak folklor araştırmacılarının sıklıkla rastladıkları güvenlik veya kaynak kişilere ulaşmadaki zorluklar gibi çeşitli sebeplerden dolayı pek fazla irdelemedikleri bu malzemelerin toplumun her kesimi tarafından ilgiyle takip edildiği görülecektir. Folklor araştırmalarında konuya ilk dikkat çeken araştırmacılardan Ahmet E. Uysal'a göre (1974: 416), çok zengin bir tarihi mirasa sahip bulunan memleketimizde halkın bu konuya, dünyanın başka memleketlerinde görüldüğünden daha fazla bir ilgi duymakta olduğu bir gerçektir. Tarihi kalıntıların çokluğu, memleketin her tarafında yapılmakta olan büyük küçük pek çok arkeolojik kazının halk arasında uyandırdığı merak, insandaki ezeli arayıp bulma merakı ve nihayet kolayca zengin olma hevesi halkımızı bu konuya iten başlıca nedenler arasındadır.

Ahmet E. Uysal'ın 1974 yılında yayınlanan "Türkiye'de Halk Defineciliğinde Folklor Unsurları" adlı bildirisinde konuyu ileriki dönemlerde geniş bir makale düzleminde işleyeceğini belirtse de bu konuyla ilgili sözünü ettiği makaleyi yazmamıştır. Son yıllarda İbrahim Şenesen'in makalesi (2016), Motif Index'e göre definecilikle ilgili inanışların değerlendirilmesini içermektedir. Bu yazılar dışında halk bilimsel yaklaşım içerisinde değerlendiri-

lebilecek bir araştırmanın olmaması, konunun kendine özgü zorluklarıyla ilgili olmalıdır.

Define arama tekniklerine ve büyüsel işlemlere göre bir defineci tipolojisi ortaya çıkmış görünmektedir. Nitekim Uysal, definecilikle uğraşanları şu şekilde sınıflandırmıştır: 1. Basit, eski mezar kazanlar. 2. Eski harabeleri, höyükleri vs. kazanlar. 3. Sihirli hazinelere inanıp onların tılsımlarını bulmaya çalışanlar. 4. Rüyalarında gördükleri hazineleri arayanlar. 5. Kayalarda vs. define işaretlerinin anlamlarını çözerek define arayanlar. 6. Eski Grek ve Roma kalıntılarındaki kitabelerin şifreli define sırları olduğu inancıyla onları ebced hesabı veya harflerin taşıdığı gizli manaları çözmek için numeroloji dâhil birçok mistik yollarla çözmeye çalışanlar. 7. Bakır çubuklar, çatal şeklinde çeşitli ağaç dallarından yapılmış aletlerle yerdeki hazineleri keşfetmeye çalışanlar. 8. Modern elektronik cihazlarla yerleri tarayanlar (Buna daha ziyade şehir definecileri arasında rastlanmaktadır). 9. Cinleri toplayarak onlardan hazine sırlarını öğrenmeye çalışanlar (Uysal 1974: 425).

Türkiye'nin birçok yerinde definecilik inanışları ve uygulamaları noktasında belirli ortaklıklar söz konusudur. Bu bağlamda, alan araştırmalarında define hikâyelerine, define arama maceralarına, define çıkarma uygulamalarına ve defineye ulaşma aşamasındaki inanışlara rastlamak mümkündür. Bu anlatılar, dilden dile dolaşarak anonim karaktere bürünmekte ve daha sonraki süreçte varyantlar oluşturmaktadır. Bu bakımdan definecilik halk arasında popülerliğini korumakta olan bir inanmalar bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Folklorik açıdan define arama işini çeşitli başlıklar altında şöyle ele alabiliriz:

1. Muhtemel Define Yerleri

Definenin sulak arazilerde, suya yakın yerlerde; kümbet olarak adlandırılan toprak yığıntılarının eteğinde, hâkim tepelerde bulunduğuna inanılır. Kümbet üzerinde bulunan define ya kuzeybatı ya da güneydoğu yönünde bir kapı içerisinde bulunmaktadır. Define, kuyuların içlerine ayrı birer bölme yapılarak oralarda saklanabilir. Kuyuların yanında değirmen ve eski evler, eski köprüler, yaşlı ağaçlar, dere çatalları, patika yol kavisleri, pınar, çeşme, su gözenekleri de yine define bulunabilecek önemli noktalardır (KK4, KK6).

Define, büyük ağaçların altına gömülebilir, kayalara yapılmış şekillerin çevresinde de bulunabilir. Ağaç, aynı zamanda işaret olarak definenin üzerine de dikilebilir. Kimi defineciler, definelerin kiliseler ve mezarların içerisine gömüldüğünü dile getirmektedir. Mezar defineleri, genelde ölünün başının altına konulur (KK13).

2. Define Yerinde ve Çevresinde Bulunan İşaret ve Semboller

Definecilere göre define alanlarında çeşitli işaret ve sembollerin anlamları vardır. Gömüyü yapan kişinin şifrelemelerini çözmek definecinin işidir. Usta defineciler, şifreleri çözerken adeta gömüyü yapan kişiyle psikolojik olarak savaşır. Gömen kişi defineyi buldurtmamak için, defineci ise defineyi bul-

mak amacıyla tüm hünerlerini ortaya koyar. Definecilerin yorumlarına göre bu figür ve sembollerin başlıcaları ile bunların anlamları şöyledir:

Horoz, civcivli tavuk: Civcivlerden biri diğerlerine göre arayla ya öndedir ya da arkadadır. O civciv ile tavuk arasındaki mesafe ölçülür. Daha sonra civcivin yüzünün dönük olduğu yöne doğru her santim bir metreye denk gelecek şekilde yürünür. Horoz da aynı şekilde bir yön tayin edici figürdür.

Topal ayı, kırık boynuzlu geyik: Ayının sağlam ayağı ya da geyiğin sağlam boynuzu ölçülür. Her bir santimetreye bir metre denk gelecek şekilde ayağın ya da boynuzun yönüne doğru hareket edilir.

Yılan: Eğer çöreklenen bir yılan figürü varsa işaretin olduğu yerin altında define var demektir. Bir yöne doğru giden yılan figüründe ise yılanın kuyruğu ölçülür. Her santimetresi bir metreye denk gelecek şekilde yılanın baş tarafının gösterdiği yöne doğru hareket edilir.

Elmas, zümrüt gözlü balık: O bölgede bir harita olduğunun göstergesidir. Balığın kuyruk bölümünden harita bulunur ve haritaya göre define aranır. Balığın baktığı yöne doğru hareket edilmelidir. İşaretin çevresinde bir su kaynağı varsa oraya yönelinmelidir.

Salyangoz: Gömünün suya yakın bir yerde olduğuna işarettir.

Akrep: Çevresinde bulunabilecek bir definenin tuzaklanmış veya üzerine zehir atılmış olabileceğini gösterir.

Aslan: Kral, kabile şefi, eşkıya başı gibi lider kişilerin definesini simgeler. Çevresinde bir mezar odası aranmalıdır.

Doğan, şahin: Eşkıya ya da savaş gömülerini gösterir.

At ve binicisi: Atın veya binicinin baktığı yönde bir binek taşı aranmalıdır. Define bu taşın altına saklanmış olabilir.

Domuz ve yavruları: Bir gömü işaretidir, figürün yönüne doğru gidilmelidir.

Boğa, öküz: Eski uygarlıkların dinsel inançlarını simgeleyen bir figür olup definecilikte mezar işaretidir.

Çoban ve koyunları: Sürünün baktığı istikamete doğru devam edilmesi gerektiğini gösterir.

Çeşitli ayak figürleri: Durmak veya yürümek anlamına gelir. Parmaklı, parmaksız, tek parmak vb. formlarda bulunabilir ve her birisinin anlamları başka işaretlerle birlikte yorumlanır.

El: Bir yön işaretidir. Diğer tamamlayıcı işaretlerle birlikte yön tayini yapılmalıdır.

Göz: Kabartma veya oyma şekline göre anlamı değişebilir. Kabartma ise gözün baktığı yöne devam edilmeli, oyma figür ise orada durulmalı ve kazı başlatılmalıdır.

Uçları kapalı haç: O bölgede din adamlarının bıraktığı bir hazine vardır.

Dirgen: Gömünün düz arazide bulunabileceğini gösterir. Ancak bu işaret bir tuzağı da gösterebilir.

Çekiç, kazma: Gömünün bir kayanın içinde olabileceğine işarettir.

Balta: Eşkıyaların kullandığı az rastlanır işaretlerdendir. İşaretin çevresinde yaşlı bir ağaç aranmalıdır.

Makas: Kesişen bir yolu veya bir dereyi anlatır.

Baston: Kabartma olarak yapılmış baston işaretleri çevrede bir mağara veya tüneli işaret edebilir.

Kare+L: Hem mezar hem de odadan odaya geçişin sembolüdür.

Ok+Kare: Kare ile ok arasındaki mesafe ölçülür ve her santimetreye bir metre gelecek şekilde okun işaret ettiği yöne doğru gidilir (KK4, KK9, KK12, KK15).

Bu işaret ve sembollerin dışında, üzüm, baklava dilimi, üçgen, dama taşı, dikdörtgen oyma, köpek, kertenkele, terazi, merdiven, kılıç vb. figürlerin anlamları da defineciler tarafından yorumlanmaktadır (KK1, KK2).

3. Define Tuzakları

Define gömenler, kendileri dışında birilerinin defineye ulaşmaması için çeşitli tuzaklama sistemleri geliştirmişlerdir. Bunlar, fiziki tuzaklar olabildiği gibi ruhani engeller şeklinde de olabilir. Tuzaklar, definecilere fiziksel zarar verebildikleri gibi ruhsal açıdan da zarar verebilirler. Bazen şaşırtma amaçlı işaretlemeler de tuzak sınıfında değerlendirilebilir.

Merdiven tuzağı: Eğer kazılan yerde merdiven varsa bu iki şekilde tuzakla ilişkilidir. Birincisi merdivenin yıkılması, ikincisi merdivenden inerken üst tavan kısmının çökmesidir.

Ok tuzağı: Eğer define, bir bölmenin, bir kapının arkasında ise kapı açıldığında belirli bir mekanizmayla ok fırlayabilir (KK12).

Büyü: Defineyi gömen kişilerin definenin bulunmaması için kara büyü yaptırdıklarına inanılır. Bu da definecileri yanıltma veya korkutma amaçlıdır. Define çözümünde tılsım, büyü, dua vb. dinsel-dindışı pratiklerin de uygulanmakta olduğu bilinmektedir. Boratav, "*Defineler söz konusu olduğunda, onların yeri bulunduktan sonra, meydana çıkarılma işinin tamamlanabilmesi için kesilmesi gereken kurbana ve çoğu kez çapraşık güç ve başkaca işlemlere de tılsım adı verildiği oluyor.*" (Boratav 1973: 122) diyerek tılsımın definelerdeki boyutuna da vurgu yapmıştır.

4. Define Arama Zamanı

Definenin yeri tespit edildikten sonra belli bir plan dâhilinde hareket edilir. Define kazısı kaçak ve gizli bir faaliyet olduğu için çoğu zaman gün ışığında define aranmaz, kazı gece yarısından sonra herkesin uykuda olduğu vakitlerde yapılır (KK12). Gece karanlığının kötü ruhların etkinliğine açık olması yönündeki inançlar bu hususta belirgindir. Ancak karanlık, her ne kadar geleneksel dünya görüşüne göre tekinsiz olarak nitelendirilse de, gündüz birilerinin kendilerini görebileceği ihtimali bu tekinsizliğin tercih edilmesine neden olmuştur.

Diğer yandan define arama işi ramazan ayına denk getirilmeye çalışılır. Genellikle define arama işleri ramazan ayında yapılır. Çünkü bu ayda cinlerin ellerinin ve kollarının bağlı olduğuna ve böylece kazı yapan kişilere zarar veremeyeceğine inanılır (KK6).

5. Kazılacak Yeri Belirleme Yöntemleri

Define yeri tespit edildikten sonra nerenin kazılacağıyla ilgili inanış ve fal kaynaklı bazı geleneksel yöntemler geliştirilmiştir.

Bıçakla define arama: Bıçak çevrilir ve keskin ucu ne tarafa gelirse orası kazılır (KK7).

Çubukla define arama: Çubuğun "v" şeklinde olması gerekir. Uçları iki elle tutulur ve definenin olduğu yere yaklaşıldığında çubuk yukarıya doğru hareket eder. Metal çubukların yanında bazı defineciler hurma ağacından yapılmış ve üzerinde ayetler yazan çubuklar da kullanırlar (KK7).

Horozla veya köpekle define arama: Üstünde leke olmayan beyaz bir horozun boynuna bir muska geçirilir. Define olan yere salınır. Horoz definenin bulunduğu bölgede gözden kaybolursa bu, o bölgede define olduğuna dair bir işarettir (KK12). Başka bir aktarıma göre, horoz bir yerde durur ve öterse orası definenin kazılacağı yerdir. Aynı uygulamalar, dişi bir köpekle de yapılabilir (KK8).

Deli bir kadının yer tespiti yapması: Defineciler, define yerinin tam olarak tespit etmek için akli dengesi bozuk bir kadını yanlarında götürür. Define bölgesinde herhangi bir yerde dururs a, otururs a veya bağırmaya başlarsa orası kazılmaya başlanır (KK3, KK11). Akli dengesi olmayan kadınların cinleri ve diğer olağanüstü varlıkları görebildiği ve gayb bilgisine sahip oldukları inancı, bu uygulamayı pekiştirmiş olmalıdır.

Rüyaya Yatılması: Çeşitli ayetler okunarak uykuya yatılır. Uykuda definenin yeri olağanüstü varlıklar tarafından gösterilir. Rüyaya yatan kişi rüyasında definenin yerini gördüğü an "bu define benim için hayırlı mı, yoksa hayırsız mı?" diye sorması ve eğer "hayırsızdır" denilirse define aramaya gidilmemesi gerekir. "Hayırlı" denilirse kazıya gidilebilir (KK1). Bir başka uygulama ise deli kadının rüyaya yatırılmasıdır. Defineciler aktardıklarına göre, rüyada görülenlere sağlıklı bir kişi dayanamazmış. Definenin bulunduğu tahmin edilen bölgeden bir parça toprak getirilir ve uyuyan kişinin başucuna konulur. Uyandığında da definenin yeri sorularak bilgi alınmaya çalışılır (KK14). Rüya motifi şamanik ritüellerde de söz konusudur. Şamanın özellikle yeraltına yaptığı yolculuklarda karşımıza çıkan rüya ile definecinin rüyası arasında bir ilişki kurulabilir. Her ikisi de yeraltıyla ilişkili bir iş yapmaktadır ve yeraltı dünyası Erlik ve onun emrindeki ruhların kontrolündedir. Definecinin rüyada iletişime geçmek istediği ruhlar, yeraltı ruhlarının varyantlaşmış bir formundan ibarettir.

6. Büyü, Tabu, Ritüel Kaynaklı Uygulamalar ve İnanışlar

Ritüel, yazıya geçmemiş, hiç değişmeyen ifadelerin ve belirli şekildeki hareketlerin kesin sıralarla katılımcılar tarafından ortaya konulması olarak tanımlanabilir. İnsanlara faydalı iletişim yolu elbette sadece ritüel değildir. Fakat özellikle dile dayalı yapılabilen önemli iletişim çeşitlerinden birisini ritüelin oluşturduğu pek çok kişi tarafından ileri sürülür (Rappaport 2003: 396). Bu bağlamda her define aramasında belirli hareket ve uygulamaların tekrar edilmesi, dolayısıyla ritüelin belirli tekrarlara dayalı oluşu nedeniyle

define etrafında yapılan birtakım uygulamaları ritüel kategorisinde değerlendirmemizi gerektirir. Nitekim definecilik ritüellerinin dinsel ve mitolojik kökenlerine dair açıklamalar da yapabiliriz. Bu noktada bazı mitik anlatma ve uygulamalar ile definecilik ritüelleri arasında bağ kurulabilmesi mümkündür.

Geleneksel dünya görüşüne göre, insan mekânı profan ve tabu (kutsal) olarak kategorik hale getirmiştir. Sibirya Türklerinin avlandıkları bölgeyle ilgili inanışlarında bunu net biçimde görebilmekteyiz. Sibirya avcılarının orman iyeleriyle ilgili olarak av esnasında kendilerine uyguladıkları tabu davranışlara define arayıcılarında da rastlanmaktadır. Örneğin "dünya kelamı" edilmemesi yasağı geleneksel avcılıkta da vardır. Lvova vd.'nin verdiği bilgilere göre (2013a: 84), geleneksel dünya görüşünde av dünyası "başka bir dünya"dır ve avcının orman dünyasından insanların dünyasına geçişi, muhtemelen, törensel bir duraklamayı, hareketin kesintisini ve dış dünya ile bağların koparılmasını gerektirmektedir. Bu nokta dikkat çekicidir; çünkü av dünyası ile insanların yaşadıkları dünya arasında bir "geçiş" söz konusudur. Definecilik etrafında oluşmuş inanışlara göre avcılıktaki koruyucu iyeler defineyi sahiplenen cinlere ve perilere dönüşmüştür.

Yola çıkıştan define kazısı tamamlanıp geri dönülünceye kadar definecilerin konuşmaları yasaktır. Kaynak kişilerin aktardıklarına göre, konuşmanın yasak olması cinlerin defineyi sahiplenmesi inancından kaynaklıdır. Bu durum, çeşitli inanışlarla desteklenmiştir. Örneğin, define bulunduğunda "bulduk" denilirse define o kişiye nasip olmaz, cinler ve diğer olağanüstü varlıklar defineyi sahiplenebilir, inancı vardır (KK3, KK10). Gizlilikle ilgili bir başka inanç, definenin ateş yaydığı, şayet görülen bu ateşin ikinci bir kişiye söylenirse o ateşin bir daha görülemeyeceği inancıdır. Kısacası defineyle ilgili karşılaşılan her türlü belirtinin saklı tutulması gerekir. Başka bir yoruma göre, define esnasında define bölgesinde en ufak bir ses defineye gidenleri ürpertir. Bunları çok iyi bilen defineyi koruyan ruhlar define aramaya giden insanların içerisine ürperti ve vesvese verip onları birbirine düşürüp define yerini terk ettirmeye çalışırlar. Bundan dolayı insanlar kazı işiyle uğraşsın, birbirine düşmesin diye böyle bir önlem alınır (KK1, KK7).

Buna benzer bir yasaklama davranışı Altay avcılarında da vardır. Altay Türklerinin tasavvurlarına göre yabani hayvanlar, özellikle değerli olanları, insanların konuşmalarını duyabilirler ve anlayabilirler, bundan dolayı da yerliler avda iken yabani hayvanların olduğu yerde, önceden tespit edilmiş, kararlaştırılmış gizli bir dil kullanırlar, aynı şekilde bazı av malzemeleri de gizli dil ile isimlendirilir. Hatta bazı hallerde avcı ava çıktığında, akrabaları da dâhil olmak üzere, seyahatinden kimseye bahsetmez, kimseyle konuşmaz (Potapov 2012: 179). Avcı ile defineci arasında bu benzerlik dikkat çekicidir. Geleneksel avcılığı biçimlendiren dünya görüşü, küçük değişikliklerle definecilere aktarılmıştır. Av iyelerine yönelik yanıltmaya dönük bazı hususlar, definenin sahibi ruhlara yöneltilmiştir.

Defineciler için bir başka yasaklama; et, yumurta, tereyağı, yoğurt vb. hayvansal yiyeceklerin yenmemesiyle ilgilidir (KK1, KK5). Defineciler, bu

durumu rüyaya (istiareye) yatmakla ilişkilendirirler. Ancak biz burada konunun daha ayrıntılı bir yoruma ihtiyaç duyduğunu düşünüyoruz. Bu durumu destekleyen başka bir yasaklama dikkat çekicidir. Defineye aramaya gitmeden önce defineciler bir hafta cinsel ilişkiye girmemelidir (KK12). Altay-Sayan avcıları da ava gitme öncesinden kadınla cinsel ilişkiye girmez. Bu âdet, Şorlarda ve Kumandinlerde de mevcuttur. Ayrıca avcılar ava giderken temiz olmalı, güzel kıyafetler giymelidir (Potapov 2012: 179). Definecilerin defineye gitmeden önce abdest almaları ve kazıdan önce iki rekât nasip namazı kılmalarıyla (KK6) yukarıdaki husus arasında benzerlikler belirgindir. Ancak bu yasaklama ile Sibirya avcıları arasında bir karşıtlık da söz konusudur. Altay-Sayan Türklerinin folklorunda av iyesi çıplak kadın şeklinde tasvir edilmektedir. Onların bu görünümünü üreme düşüncesinin yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Bilindiği gibi bu karakterlerle avcılar cinsel ilişkiye girmektedirler. Altay ve Şor inançlarına göre avcının cinsel gücü çok önemlidir, çünkü avın başarısı ve bereketli geçmesi onun dağ iyesiyle ilişkiye girmesiyle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla avcının başarısı doğrudan onun Ana-Toprakla gerçekleştirdiği mitolojik-sembolik ilişkisiyle bağlantılıdır (Lvova vd. 2013b: 47).

Sibirya avcılarının ava giderken yanlarında destancı ve masalcı götürme geleneği ile definecilerin define kazısına giderken yanlarında hoca götürmesi arasındaki paralellik kültürel aktarımın holistik yönünü göstermesi bakımından önemlidir. Açа'nın verdiği bilgilere göre, iyeler, özellikle "tayga eezi", destan ve masal anlatımından çok hoşlanır, kendisine anlatılan destan ve masallardan memnun kaldığı takdirde avların bereketli geçmesini sağlar (Açа 2007: 12). Sibirya bölgesinde anlatılan destan metinlerine kutsallık atfedildiği bilinen bir hususdur. Bu bağlamda sanatkârlığa adım attıkları ilk günden itibaren tayga iyeleriyle ilişki içerisinde olan destancı ve masalcılar, avcılar adına tayga iyelerinin rızasını kazanmakta, anlattıkları destan ve masallarla, sergilenen vahşi eylemi, kutsal bir zeminde gerçekleştirilen bir ayine dönüştürmektedirler (Açа 2007: 14). Definecilerin de kutsal bir zemine çekmeye çalıştıkları "define hırsızlığı" eylemi böylece ayinsel özellikler kazanmış olmaktadır.

Definecilikte bulunan malzeme ne olursa olsun bir parçası ya da bir tanesi kazı yerinde bırakılır. Definecilere göre, hayır ve bereket getirmesi ve başlarına bir kötülük, kaza, bela gelmemesi için bu yapılır (KK1, KK14). Aslında bu uygulama bir çeşit pragmatik kurbandır. Altay ve Şor avcıları da avladıkları hayvanlardan bir kısmını av iyesine sunmak üzere olduğu yerde bırakırlar (Potapov 2012: 182). Muhtemelen definecilikte de bu inanışın izleri vardır.

Defineyi sahiplenen ruh inancıyla ilişkili olarak kurban ve kan akıtma ritüeli, yine iye inançlarıyla bağlantılı olarak ele alınabilir. Define kazı yerinde ya bir horoz ya da bir tavuk kesilir (KK14). Bunlar yoksa definecilerden birinin parmağı hafifçe kanatılarak toprağa damlatılır (KK1). Bu uygulama Sibirya bölgesinde avcıların av ve orman iyelerine veya geleneksel dünya görüşünde yeraltı dünyasının hâkimi Erlik'e sundukları kurbanla

benzerlik göstermektedir. Mitolojik düşüncede insanoğlu, kendinden güçlü gördüğü varlıklara karşı temkinli yaklaşmıştır ve bu yaklaşım onlara birtakım hediyeler sunmayı doğurmuştur. Define dünyasının ruhani varlıklarına yapılan kurban sunumunu bu bağlamda görmek gerekmektedir.

İnanma ihtiyacının temelinde, insanın kendisini, kendisinden daha güçlü olduğuna inandığı varlığa, nesneye bağlanma, sığınma düşüncesi yatmaktadır. Kendisinden daha güçlü bir varlığa inanan insan, bu şekilde kendisinin de koruma altına alınacağına inanır. Halk inanışları, halk yaşantısında çok önemli normatif yapılardır. Bu normatif yapılar, binlerce yıllık birikim ve deneyimler sonucu bugünkü hallerini almışlardır. Bu bağlamda definecilik etrafında çeşitli inanışların ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Bunlardan en başta geleni, cinlerin veya yılanların defineyi sahiplenerek koruması yönündeki inanıştır.

İnanışlara göre üç harfliler olarak tabir edilen cinler, insanlar üzerinde bir takım etkilere sahiptirler. Şöyle ki; cinler isterse insanlara göz yanılsaması gösterebilir, olmayan sesler duyurabilir, başka varlıklar şekline bürünerek iletişim kurabilir, hoşlarına gitmediği durumlarda zarar verebilirler. Kaynak kişilere göre, cinler sahiplendiği şeyi kaybetmek istemezler. Bu varlıklar sadece camın içerisinden geçemez. Başka her şeyin içinden geçip kontrol etme gücüne sahiptirler. Bundan dolayı define bölgesine getirilen dedektörlerin içerisine girerek onların yanlış yerleri göstermelerini sağlarlar. Bunu gören insanlar hazinenin yerinin değiştiğini sanırlar (KK2). Geceleri, özellikle perşembeyi cumaya bağlayan geceler, dağlık yerlerde, orman içlerinde kimi yerlerde ateş yandığına inanılır. O bölgede defineyi sahiplenen cinler define için gelen kişileri korkutup kaçırtmak isterler. Definecilerin gözüne ateş yanıyormuş gibi gösterirler ve o bölgeden uzaklaşmalarını sağlarlar (KK1). Yine definecilerin aktardıklarına göre, cin veya olağanüstü bir varlık defineyi sahiplendiği için onların elinden bunu alabilmenin çeşitli yolları vardır. Bir imam eşliğinde tılsım çözmek, cinleri veya yılanları yanıltmak, Kuran ayetleri ve çeşitli dualar okunarak yapılır. Konyar'ın belirtiğine göre (2008: 2226), defineye ulaşamamanın en geçerli nedenlerinin başında defineye atfedilen mistisizm ve kutsallık gelir. Bunlara göre kazı esnasında mutlaka bir hata yapılmış, cinler vb. gibi mistik unsurlar kızdırılmış, tılsım çözülememiş, imam yanlış duayı okumuş veya kazıcılardan biri yanlış bir şey yapmıştır. En kötü olasılıkla kazıcıların "nasipsiz" olmaları söz konusudur.

Türk mitolojisinde Erlik ile ilişkilendirilen yılan genel olarak yeri, yeraltını, karanlığı ve dolayısıyla kötülüğü çağrıştıran ve korkulan bir hayvandır. Defineciler tarafından anlatılan efsane ve memoratlarda definenin yılanlara dönüşmesi, kazılan yerde yılanların çıkması vb. motifler, yüzyıllardır kültürel kodlarla aktarılan şamanik dünya görüşünün etkisiyle oluşmuştur. Yeraltındaki defineleri sahiplendiği düşünülen yılanların, büyüklükleri, korkutuculuklarıyla ilgili dehşetli define hikâyeleri çok yaygın anlatılmaktadır.

7. Definecilikle İlgili Efsane ve Memoratlar

Yaptığımız alan araştırmaları esnasında definecilik hakkında anlatılan bir takım memorat ve efsaneler tespit edilmiştir. Bu anlatılarda definecilerin, defineye çıkmadan önce, define esnasında ve defineden sonra başlarına gelen esrarengiz olaylar anlatılmaktadır. Bu olaylarda defineciler genellikle, cin, şeytan, hayvan ve olağanüstü varlıklarla görme, işitme, konuşma, dokunma, hissetme gibi çeşitli yollarla iletişim kurmaktadırlar. Kurulan iletişimin sonunda iletişim kurulan varlık bazı durumlarda defineciye zarar vermekte bazı durumlarda ise onu korkutarak defineden vazgeçmesini sağlamaktadır.

Anlatılan memoratlarda olaylar genellikle dağ, kaya, mağara, ırmak, mezarlık gibi mekânlarda meydana gelmektedir. Bu mekânlar Eski Türk topluluklarında da "ıduk yer-sub" olarak değerlendirilen kutsallık özelliği bulunan yerlerdir. Eski Türkler animist bakış açısıyla birlikte bu mekânların görünmeyen sahiplerinin olduğuna inanmışlardır ve bu mekânlara belirli kurallar dâhilinde yaklaşmışlardır. Bu bağlamda kurallara uymayan kişilerin zarar göreceklerine inanılmıştır. Bu anlayış derlenen memorat ve efsanelerde de dönüşümleriyle birlikte canlılığını sürdürmektedir. Kültürel bellekten taşına gelen bu kültürel kodlar Eski Türk topluluklarındaki görülen işlevleriyle birlikte günümüze de aktarılmaya devam etmektedir.

Anlatılar içerisinde mitik oluşumlar da tespit edilmiştir. Örneğin Afyon Kalesi içerisindeki defineyi çıkartmaya çalışan dört hocanın, burada yaşayanlar tarafından şehrin dört bir tarafına fırlatıldığı ve bu fırlatıldıkları yerlerde de Hıdırlık, Sarıkız Tepesi, Orta Sivri ve Kel Tepe isimli yükseltilerin oluştuğundan bahsedilir. Bu anlatıda yer şekillerinin oluşum sebebini açıklayan bir etiyolojik mit bulunmaktadır. Çalışmanın sonunda ekler kısmında definecilikle ilgili derlenmiş ve internetteki definecilik site ve forumlarında yer alan efsane ve memoratlara yer verilmiştir.

8. Defineclerin İnternet Forumları

Günümüzde akıllı telefon, bilgisayar gibi gelişmiş elektronik eşyaların hayatımıza girmesiyle birlikte iletişim ve haberleşme şekilleri değişime uğramıştır. Bilhassa internetin hayatımıza verdiği yön sebebiyle çeşitli sosyal medya siteleri ve forum sayfaları da iletişim ve haberleşmenin önemli kanalları haline gelmişlerdir. Bu kapsamda çalışmamızın konusunu oluşturan definecilik faaliyetleri de çeşitli internet siteleri ve forum sayfalarında yerini almıştır. Definecilik faaliyetlerine merak duyan kişiler genellikle kayıt olunarak girilen ve diğer insanlara kapalı olan bu site ve sayfalara üye olarak birbirleriyle iletişim kurma olanaklarına sahip olmaktadırlar.

Bu site ve sayfalarda defineciliğe yeni başlayan kişilere uzman tavsiyeleri verilmekte, defineciliğin kuralları öğretilmekte, definecilik üzerine bir konu hakkında bilgi edinmek isteyen defineciler sorular sormakta ve o konu hakkında bilgili kişiler bu sorulara cevaplar vermekte ve define aramaya gitmeden önce, define esnasında ve define sonrasında başından esrarengiz olaylar geçen defineciler bu olayları paylaşmakta ve bu olaylar üzerine yo-

rumlar istemektedirler. Dolayısıyla kurulan iletişimle birlikte, toplum tarafından her zaman ilgi çeken bir konu olan definecilik hususunda insanların merakları giderilmekte, defineciliğe ilgi duyan insanlar teşvik edilmekte ve bir definecinin sahip olması gereken gerekli bilgi alt yapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Sonuç

Definecilik, dünyanın pek çok bölgesinde ilgi uyandıran bir konudur. Medeniyetler beşiği olan Anadolu coğrafyasında da definelerin bol miktarda bulunduğu düşüncesiyle Anadolu insanının ilgi ve merakı da bu konu üzerine fazlasıyla çekilmiştir. Konuya duyulan ilgiden dolayı zaman içerisinde definecilik çevresinde bir takım gelenekler, uygulamalar ve inanışlar oluşmuştur. Antik kalıntılara ilgi duyan ve defineden çıkacak olan eşyanın maddi getiri sağlayacağını düşünen insanlar defineciliğe merak salmışlar ve Anadolu'nun pek çok yerinde kazılar yaparak kolayca zengin olmanın yollarını aramışlardır.

Definecilik inanış ve uygulamalarında, Sibirya avcılarının inanış ve uygulamalarından da örnekler verdiğimiz üzere, geleneksel Türk dünya görüşünün izleri vardır. Avcı ve av arasında kurulan ilişki ile defineci ve define arasında kurulan ilişki hemen hemen aynıdır. Ayrıca, defineciliğin gizemli yönleri, çeşitli memorat ve efsanelerin doğmasına neden olmuş ve bunlar sözlü kültürde varyantlaşmışlardır. Bu bağlamda definecilik özelinde kültürel kodlarla aktarılan inanış, uygulama ve anlatıların günümüze dek gelmesi dikkat çekicidir. Diğer yandan şamanik rüya motifinin bir benzerine defineciler arasında da rastlanmıştır. Muhtemelen şaman ve definecinin yeraltıyla ilgili "yolculukları" benzer bir motifin oluşmasını sağlamıştır.

Definecilik, halk arasında çeşitli nedenlerle çoklukla yasa dışı yollarla yapılmaya devam etmektedir. Sivil toplum örgütleri ve devletin yönlendirmesiyle definecilik yasal zemine çekilmeli, defineciler bilinçlendirilmeli, onların farkındalıkları artırılmalı ve böylece tarihi eserlerin tahrip olmasının, tarihi eser kaçakçılığının önüne geçilmelidir.

KAYNAKÇA

AÇA, Mehmet (2007). "Güney Sibirya Türklerinde Ava Destancı ve Masalcı Götürme Geleneği", *TÜBAR*, 21: 7-16

BORATAV, Pertev Naili (1973). *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınları.

KONYAR, Erkan (2008). "Türkiye'de Definecilik: Eski Eser Yağması", *Toplumsal Tarih*, 185: 2222-27.

LVOVA, E. L. vd. (2013a). *Güney Sibirya Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri: Kâinat ve Zaman, Nesneler Dünyası* (çev. Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.

LVOVA, E. L. vd. (2013b). *Güney Sibirya Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri: İnsan ve Toplum* (çev. Metin Ergun), Konya: Kömen Yayınları.

POTAPOV, L. P. (2012). "Altay Türklerinde Avcı İnançları ve Gelenekleri" (çev. Atilla Bağcı), *Karadeniz*, 15: 179-200.
RAPPAPORT, Roy A. (2003). "Ritüel". *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar,* (Ed. Gülin Öğüt Eker vd.), Ankara: Milli Folklor Yayınları, 396-406.
ŞENESEN, İbrahim. (2016). "Türkiye'deki Define ve Definecilikle İlgili İnanışlar ve Bu İnanışların Motif Index'e Göre Değerlendirilmesi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 25(2): 283.298.
UYSAL, Ahmet E. (1974). "Türkiye'de Halk Defineciliğinde Folklor Unsurları". *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri,* Ankara: Başbakanlık Basımevi, 416-424.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

10. ANLATI, http://gizliilimler.tr.gg/Define-Musallat;-ve-Definedeki-tilsim.cozmek.html. (Er. Tar. 02.02.2017).
11. ANLATI, http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/35330. istiyorum.html. (Er. Tar. 02.02.2017).
12. ANLATI, http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/26455-ensemde-nefes-sesi.html. (Er. Tar. 02.02.2017).
13. ANLATI, http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/12444-dedemin-dedesinin-basina-gelenler.html. (Er. Tar. 02.02.2017).
14. ANLATI, http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/7459-yorgunluk-geldi.html. (Er. Tar. 02.02.2017).
15. ANLATI, http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/9480-definedeki-ceset.html. (Er. Tar. 02.02.2017).
16. ANLATI, http://www.defineyolu.com/cinler-tilsimli-olaylar-hakkinda-genis-bilgi-burada/70102-rum-evinde-yapilan-arama-sonrasi-garip-ruyalar.html. (Er. Tar. 02.02.2017).
17. ANLATI, http://www.defineyolu.com/cinler-tilsimli-olaylar-hakkinda-genis-bilgi-burada/41869-kirmizi-gozlu-yilan.html. (02.02.2017).
DEFİNE HARİTASI, http://www.definesohbeti.com/fotografli-define-isaretlerinize-yorumlar/34183-ornek-define-haritalari.html. (02.02.2017).
DEFİNE İŞARETLERİ, http://www.definesohbeti.com/define-isaretleri-katalogu/20590-define-isaretleri-ve-anlamlari.html. (Er. Tar. 02.02.2017).

SÖZLÜ KAYNAKLAR[1]

KK1: Afyon-Merkez'de yaşıyor; KK2: Afyon-Merkez'de yaşıyor; KK3: Afyon-Küçük Kalecik köyünde yaşıyor; KK4: Afyon-Küçük Kalecik köyünde yaşıyor; KK5: Çanakkale-Merkez'de yaşıyor; KK6: Nevşehir-Kaymaklı kasabasında yaşıyor; KK7: İzmir-Kemalpaşa'da yaşıyor; KK8: Kütahya-Altıntaş'ta yaşıyor; KK 9: Balıkesir-Merkez'de yaşıyor; KK10: Kütahya-Altıntaş'ta yaşıyor; KK11: Kütahya-Altıntaş'ta yaşıyor; KK12: Nevşehir-Göre kasabasında yaşıyor; KK13: İzmir-Kemalpaşa'da yaşıyor; KK14: Kütahya-Altıntaş, Yalnızsaray köyünde yaşıyor; KK15: Amasya-Merkez'de yaşıyor.

[1] Kaynak kişiler isimlerinin ve diğer bilgilerinin saklı kalması koşuluyla bilgi aktardılar. Bu nedenle listede kaynak kişilere numara verilerek sadece yaşadıkları yer bilgisi verilmiştir.

EKLER

EK 1: Efsane ve Memorat Metinleri

1. İzmir'de iki kardeş bahçelerinin bir yerinde define olduğundan şüphelenir ve orayı kazmaya başlarlar. Defineyi bulurlar, bir kardeş çukura iner ancak alamaz. Daha sonra karşılarına üç başlı bir yılan çıkar ve bu kardeşler her şeyi orada bırakıp kaçarlar, dilleri tutulur. Şimdi bu iki kardeşin akli dengeleri yerinde değildir (KK13).

2. Afyon'da kazıya başladık. Gözleri kıpkırmızı bir yılan çalışma yapan ekibin arasına girdi. Bir anda açık olan havayı sis kapladı. Biz başladık bildiğimiz duaları sureleri okumaya. Herkesin kalbi o an temiz olduğu için orayı terk ettiler (KK1).

3. Bir gün bir bölgede kazı yapıyorduk. Dört kişiydik. Sabah saatlerinde başlamıştık kazıya. Aradan biraz zaman geçti. Bizim ilerimizde bir ağaç vardı. Ağaca bir kuş kondu. Biz kazmayı kazı yerine vurdukça kuştan garip bir şekilde ağlama sesleri geliyordu, durduğumuzda ise bu ses gidiyordu. Kuş daha sonra başka tür sesler çıkarmaya başladı. Örneğin kedi gibi miyavlıyor, köpek gibi havlıyor, bir insanın tenekeye vurduğunda nasıl ses çıkıyorsa öyle ses çıkarıyordu. Biz daha sonra o bölgeyi terk ettik. Çünkü yanımızda imam yoktu. Biz bu olayı sonra birine anlattık. O kişi bize eğer akşam olsaydı o kuşun bize zarar vereceğini söyledi (KK12).

4. Define yerini tespit edip malzemeleri götürdük. Ancak çalışma yapamadığımız için malzemeleri geri çıkartmak istedik. Malzemeleri geri almaya gittiğimizde araba arıza yaptı. Arıza yapmış arabayı geri vitese takıp da çalıştırmaya uğraştık, araba hemen çalıştı. İleri vitese aldık, araba yine arıza yaptı. Bu varlıklar definenin alınmasını istemedikleri için böyle yaparlar (KK1).

5. Defineye gittik, başladık kazmaya. İlerden iç ürpertici bir şekilde köpek sesleri geliyordu. Ben köpeği kovalamak için üzerine yürüdüm ve köpek bir anda at arabası haline dönüştü. Bu bölgede üç harfli varlıkların olduğunu o zaman anladık (KK2).

6. Bir gün define arayacağımız bölgeye doğru gittik. O sırada kalabalık ve düğün sesleri gibi bir ses geliyordu. Yaklaştıkça artıyor, uzaklaştığımızda ise ses kesiliyordu. Biraz daha yaklaştık ve tepede bir keçi gördüm. İlk başta bunu hayvan otlatırken bir kişinin unuttuğunu sandım. Keçiyi yakalamak istedim. Fakat ben yaklaştıkça keçi daha da uzağımda kalıyordu. Biraz yaklaşınca keçi, gözümde büyümeye başladı ve alev gibi bir görüntü alıp, gözümün önünden kayboldu. O an anladım ki o aslında bir keçi değil, orayı sahiplenen cinlerdi (KK12).

7. Afyon Kalesi altında define olduğuna inanılır. Dört beş hoca toplanıp bu defineyi çıkarmak ister. Definenin çıkarılması esnasında baş hoca orada bulunan diğer hocalara her ne görürlerse görsünler susmalarını söyler. Bu adamlar heyecanlarından devamlı konuşurlar. Daha sonra tünelin ilerisinden sarı tenli bir kız gelerek bu adamlara: "yiğitler niye bizi evimizden etti-

niz" der ve hepsini dört farklı dağa fırlatır. Bu olayın sonucunda Afyon'da bulunan Hıdırlık, Sarıkız tepesi, Orta sivri ve Kel tepe oluşur (KK2).

8. Kemalpaşa'da yedi farklı dağ vardır ve bu dağlara Yedi Cüceler dağı adı verilir. Bu dağların altında defineler bulunduğuna inanılır. Bir grup defineci bu dağlarda define aramaya karar verir. Bir çocuk belinden iple bağlanıp bu dağların birinin içindeki tünele sarkıtılır. Çocuk korkar ve onu geri çekerler. Daha sonra çocuğun yerine bir adamın beline ip bağlarlar ve tünele sarkıtırlar. Bu adam da tünelde çok korkar ve onu da geri çekerler. Daha sonra bu adam ruhsal hastalıklara yakalanır. Bu adamın iddiasına göre her gece bu adamın yanına görünmez varlıklar gelmekte ve evinin camlarına taş atmaktadır (KK7).

8. Kemalpaşa'da "Küp Çıkan" diye bir mevki vardır ve bu mevkiden bol miktarda define bulunmaktadır. Adamın biri bir gün tarlasını sürerken bir küp altın bulur ve bu altınla kendisine araba alır ve çocuklarını evlendirir. Ancak altını bulduktan sonra bu adamda ruhsal hastalıklar baş göstermeye başlar. Geceleri kesinlikle uyuyamayan bu adam, etraftan farklı farklı sesler duyduğunu iddia etmektedir (KK7).

9. Çeşme'de bir kazı ekibi bir kepçeyle birlikte define aramaya giderler. Definenin bulunduğunu düşündükleri yere gelirler ve kepçe kazmaya başlar. Kazmaya başladıktan bir süre sonra kepçe arıza yapar. Arıza giderilir ve tekrar kazıya başlanır. Bir müddet sonra bir anda kepçenin camları parçalanır. Kazı ekibi bu olaydan çok korkar ve defineden vazgeçerler (KK13).

10. İki hafta önce başımdan bir olay geçti. Üç kişi kazmaya başladık, saat gece üç civarı kazmayı salladım, kazma havada kaldı. Bir türlü aşağı inmiyor. Önümüzde toprağın içinden dumana benzer bir şey çıktı. Hiç konuşmadık. Yanımdakilere başımla işaret ettim "siz de görüyor musunuz?" diye, onlar da işaretle onay verdiler. Başında duvak, belinde kırmızı kurdele bir gelin belirdi karşımızda. İki avucu da kapalı, yüzü de gözükmüyordu. Sonra topraktan yine duman belirdi ve kazdığımız yere toprağın içine girdi. Hemen oradan ayrıldık[2].

11. Yedi yıl önce arkadaşlarla arazideydik. Güzel bir yer tespit ettik ve kazmaya başladık. Sonra bir küp bulduk. Bu esnada arkadaşımın dediğine göre tavanda iki tane yılan bizi izliyormuş. Ben gösterdikleri yere baktığımda hiçbir şey göremedim. Arkadaşlar, korkudan dışarıya çıktılar, içeride tek ben kaldım. Biz orada bulduğumuz küpü falan bıraktık, kazı yerini açtığımız şekilde tekrar kapattık. Bir ay sonra arkadaşım evde intihar etti ve arkasında bir not bırakmış. Notta "ben bir insanın görmediklerini görüyorum" yazmış. Sonra en küçük kardeşim de başladı "abi bana musallat oluyorlar, o mezar gözlerimin önünden gitmiyor, bizi çağırıyorlar" demeye başladı. Hocalara falan götürdük[3]

12. Bir gece arkadaşlarla define aramak için yola koyulduk, gidiyoruz. Bir köyün kenarına vardık, elimize cihazı aldık, koyulduk aramaya. Cihazla

[2] http://gizliilimler.tr.gg/Define-Musallat-ve-Definedeki-Tilsim&cozmek.htm (02.02.2017).
[3] http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/35330.istiyorum.html. (02.02.2017).

bir sinyal aldık, yeri tam tespit etmek için çapraz gitmek istedim. Ensemde bir nefes sesi, aman Allah'ım, öyle nefes mi olur? Derin derin… Ben hiç aldırış etmedim, yürümeye devam ettim. Aynı nefes sesini arkadaş da duyuyormuş ama o da hiç seslenmedi. Biraz sonra adım attığım yerden çatırtı sesleri gelmeye başladı. Arkadaşa dedim ki, "domuz geliyor herhalde sağa sola iyi bak". Bana dedi ki "abi bu domuz değil, buradan acil gitmemiz lazım". Oradan hızlıca ayrıldık. Yanımdaki arkadaş geri dönerken bana, "abi burası cinlerin elinde" demez mi, o günden sonra oraya bir daha gitmedik[4].

13. Dedemin dün anlattığı ve babasının da dedeme anlattığı gerçek yaşanmış bir olay aktarıyorum. Dedemin dedesi çocuklarını almış yanına, "bir ev yeri açalım" diye. Bir yere varmışlar, vurmuşlar kazmayı, kazmayı vuran kişinin ağzı köpürmüş, adam yerlerde debelenmiş. Bırakmışlar işi gücü, eve gitmişler bir iki gün içinde düzelmiş. Burada bir sıkıntının var olduğunu anlamışlar. Tabii hocaya gitmişler, hoca orada büyük hazine olduğunu ve "Topal Bilal" adında bir bekçisinin olduğunu söylemiş. Sonra vazgeçilmiş o yerden. Bir gün dedemin babası oranın yakınına varmış, oturuyormuş, üç tane kız çıkmış oradan. Adama bir tokat vurmuşlar ve oradan biraz yürüdükten sonra kaybolmuşlar. O gün bugündür oraya daha el vurulamamış, yer hala durmakta[5].

14. Gecenin bir vakti altın aramaya gittik. Bildiğimiz bir yer vardı ve oraya geldik, ölçüm falan yaptık. Tam kazacakken bir yorgunluk geldi, halsiz kaldık. Sonra ortada ses yokken çıtırtı geldi, elimizi kaldıracak hal kalmadı[6].

15. Babam ve hoca, tarlada bir yeri kazmaya başlıyorlar. Yarım metre kazdıktan sonra hocaya bir durgunluk geliyor. Babam durumu fark edince soruyor, "hocam hayırdır ne oldu" diye. O da "ikisini durdurdum, birini durduramıyorum" diyor. Durduramadığı kızıl saçlı olanmış, ama bunu sadece hoca görüyor, başka gören yok. Hoca yarın devam ederiz diyerek gidiyor ve gidiş o gidiş, bir daha gelmiyor[7].

16. Dededen kalma Rum evinde arama yapmaya başladık. Çalıştığımız için ara ara gidip bir iki saat takılıyoruz evde. Ne zaman arama yapsam bir hafta boyunca her gece rüyamda üç harflilerle uğraşıyorum. Hep aynı rüya, evin girişindeki üçüncü basamakta beni ittiriyorlar, birden kendi evimde buluyorum, ellerimi ayaklarımı bağlıyorlar, orada kalmamı işaret ediyorlar. Bu rüya böyle üç beş gün sürdü. Sonra vazgeçtik[8].

17. Geçen babamla mantar toplamaya gittiğimde karşımıza bir yılan çıktı. Böyle halkalar halinde kuyruğu yerde, sadece kafası havada, yumruk kadar kırmızı gözleri vardı. Altı beyaz üstü siyah bir yılan. Babam dedi "bir

---

[4] http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/26455-ensemde-nefes-sesi.html. (02.02.2017).

[5] http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/12444-dedemin-dedesinin-basina-gelenler.html. (02.02.2017).

[6] http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/7459-yorgunluk-geldi.html. (02.02.2017).

[7] http://www.definesohbeti.com/cinler-ve-tilsim/9480-definedeki-ceset.html. (02.02.2017).

[8] http://www.defineyolu.com/cinler-tilsimli-olaylar-hakkinda-genis-bilgi-burada/70102-rum-evinde-yapilan-arama-sonrasi-garip-ruyalar.html. (02.02.2017).

yılan insan görünce kaçması lazım" ama yılan kaçmadı, öyle bize bakıyordu. Çevredeki taşlarda hep işaretler falan vardı. Gömü işlerinden pek anlamadığım için merak etmedim. Ama işin aslını sonradan öğrendim. Oradan herkes gömü çıkarmış, her yer kazılmış. Şehre indiğimde dediler, o yılanın bir duası varmış, o yılana doğru okuduğumuzda o yılan define oluyormuş[9].

EK 2: Fotoğraflar

Ek 2. 1. Kabartma yılan figürü[10]

Ek 2. 2. Makas işareti[11]

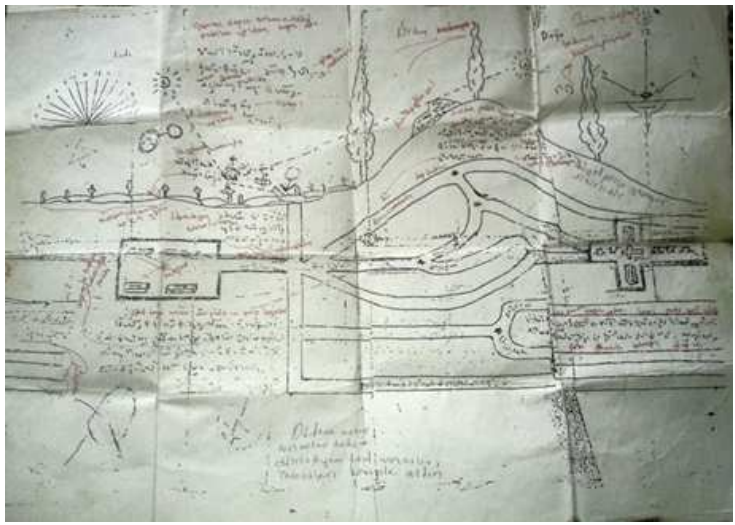

[9] http://www.defineyolu.com/cinler-tilsimli-olaylar-hakkinda-genis-bilgi-burada/41869-kirmizi-gozlu-yilan.html. (02.02.2017).
[10] http://www.definesohbeti.com/define-isaretleri-katalogu/20590-define-isaretleri-ve-anlamlari.html. (02.02.2017).
[11] http://www.definesohbeti.com/define-isaretleri-katalogu/20590-define-isaretleri-ve-anlamlari.html. (02.02.2017).

Ek 2. 3. Tavuk ve civciv kabartmaları[12]

Ek 2. 4. Define haritası örneği[13]

[12] http://www.definesohbeti.com/define-isaretleri-katalogu/20590-define-isaretleri-ve-anlamlari.html. (02.02.2017).

[13] http://www.definesohbeti.com/fotografli-define-isaretlerinize-yorumlar/34183-ornek-define-haritalari.html (02.02.2017).